

การบริหารแบบมีส่วนร่วมด้านการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา Participatory Administration of Safety Management in School

พชฎ นรสิงห์^{1*}, สิริญญา โกษะ²

Pachata Norasingha^{1*}, Sirinya Kosa²

สาขาอาชีวอนามัยและความปลอดภัย คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา^{1*}

Department of Occupational Health and Safety, Faculty of Science and Technology, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, E-mail: npachata@aru.ac.th^{1*}

Sribangsai School, Phranakhon Si Ayutthaya Primary Education Service Area Office, E-mail: powerbeau888@gmail.com²

*Corresponding author

Received: 2 April 2024; Revised: 2 August 2024; Accepted: 3 August 2024

บทคัดย่อ

ความปลอดภัยในโรงเรียนเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน แม้ปัจจุบันจะมีนโยบายด้านความปลอดภัยในโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการแต่ยังคงขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง ดังนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการความปลอดภัยให้มีความเหมาะสม การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา และเพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความปลอดภัย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

ผลการศึกษาพบว่าโรงเรียนมีการดำเนินงานด้านความปลอดภัยโดยมีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีกระบวนการในการบริหารจัดการความปลอดภัยประกอบด้วย การกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษา การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง การวางแผนการดำเนินงาน การดำเนินการตามขอบข่ายความปลอดภัย และการกำกับ ติดตาม และประเมินผล ปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดและทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดการด้านความปลอดภัยของโรงเรียนคือ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ และด้านสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผน ร่วมดำเนินงาน และร่วมกำกับและติดตามผลการดำเนินงาน

คำสำคัญ: การบริหารแบบมีส่วนร่วม, การจัดการความปลอดภัย, สถานศึกษา

Abstract

School safety is an important aspect that affects the development of student quality. While the Ministry of Education has established a school safety policy, its effectiveness is hindered by insufficient enforcement measures. Thus, schools need to have proper safety management. The aim of this research is to study the implementation of safety management in school and to study the participation and factors affecting safety management. This research is qualitative, data were collected using non-participatory observation methods.

The study discovered that the school implements safety operations by engaging the community. The management process consists of developing policies, creating safety plans, conducting safety risk assessments and sequencing risks, planning operations, implementing safety frameworks, and overseeing and evaluating supervision. Factors such as personnel, budget, and school environment pose constraints and obstacles to the management of school safety. In terms of community engagement, the school encourages the community to participate in collaborative thinking, decision-making, planning, cooperation, and performance monitoring.

Keywords: Participatory administration, Safety management, School

บทนำ

การศึกษาที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ในฐานะที่เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีบทบาทโดยตรงต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการและทิศทางของประเทศ โรงเรียนนับเป็นสิ่งแวดลอมที่มีความสำคัญต่อเด็กมาก เป็นสถาบันที่จะสร้างเสริมเยาวชนให้มีสุขภาพดี มีสติปัญญาเฉลียวฉลาด และมีพฤติกรรมที่ปลอดภัย สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้อย่างเต็มความสามารถ เด็กนักเรียนมักใช้เวลาส่วนใหญ่ประกอบกิจกรรมต่าง ๆ ภายในโรงเรียน ประกอบกับเด็กอยู่ในวัยซุกซน หากสภาพแวดลอมในโรงเรียนไม่ปลอดภัย จะยิ่งเพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุที่ไม่คาดคิดได้ การสร้างความปลอดภัยในโรงเรียนจึงเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนจะประสบความสำเร็จเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับการเรียนรู้ที่มีความสุข และการได้รับการปกป้องคุ้มครองให้มีความปลอดภัย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2564)

การป้องกันอุบัติเหตุที่มักเกิดขึ้นภายในโรงเรียน เป็นหน้าที่ของทุกคนที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ต้องให้ความสำคัญ ร่วมกันตรวจสอบและแก้ไขจุดเสี่ยง จุดอันตราย หมั่นตรวจสอบวัสดุอุปกรณ์ และ สิ่งของเครื่องใช้ภายในโรงเรียนด้วยว่าชำรุดเสียหายหรือไม่ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดอุบัติเหตุกับเด็กนักเรียน เช่น เครื่องเล่นเด็กล้มทับเด็กเสียชีวิต เด็กถูกตู้ทำน้ำเย็นไฟฟ้าดูด เป็นต้น รวมถึงตัวเด็กนักเรียนต้องรู้จักการปฏิบัติตน ให้ปลอดภัยจากอันตรายต่าง ๆ ด้วย นอกจากนี้อุบัติเหตุแล้ว ยังมีภัยและความรุนแรงในรูปแบบอื่นที่เกิดกับ นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา ซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพร่างกายและจิตใจในหลายปีที่ผ่านมา อาทิเช่น ภัยธรรมชาติ ภัยจากไซเบอร์ ภัยจากการคุกคามทางเพศ ภัยจากการกลั่นแกล้งรังแก ยาเสพติด รวมถึงภัยที่เกิด จากโรคอุบัติใหม่ ได้แก่ การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID – 19) เป็นผลให้เป็นอุปสรรค ต่อการเรียนรู้และสวัสดิภาพชีวิตของนักเรียน ครู และบุคลากรทางการ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐาน, 2564)

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงานด้านความปลอดภัยที่สำคัญคือ มาตรการด้านความปลอดภัยส่วนใหญ่เน้นที่กลุ่มวัยแรงงานเป็นเป้าหมายหลัก ถึงแม้ปัจจุบันจะมีนโยบายด้านความปลอดภัยในโรงเรียนของ กระทรวงศึกษาธิการ แต่ยังคงขาดการบังคับใช้อย่างจริงจัง โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ไม่มีมาตรการที่ชัดเจน ขาดทีมสหวิชาการเชี่ยวชาญด้านความปลอดภัยที่จะให้ข้อเสนอแนะและแนวทางในการดำเนินงาน อีกทั้งโรงเรียน ยังขาดการได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง ชุมชน รวมไปถึงการสนับสนุนจากองค์กรและหน่วยงานของเอกชน ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการดำเนินการด้านความปลอดภัยทั้งสิ้น (สุชีรา ใจหวัง, 2561) ผลการวิเคราะห์การบริหารด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า การกำหนดแผน แนวทางปฏิบัติ มาตรฐานเพื่อความปลอดภัย รวมถึงนโยบายด้านความปลอดภัยของโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็ก ยังมีระดับ ที่ต่ำกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากทรัพยากรบุคคลของโรงเรียนขนาดกลาง และขนาดเล็กมีจำนวน น้อย จึงทำให้การบริหารด้านความปลอดภัยในสถานศึกษามีข้อจำกัด ทั้งด้านการกำหนดแนวทางปฏิบัติเพื่อ ความปลอดภัย ด้านการกำหนดแผนและมาตรการความปลอดภัย และด้านนโยบายด้านความปลอดภัย (สุพักตร์ เลย กลาง, 2566)

ดังนั้นโรงเรียนจึงจำเป็นต้องมีการบริหารจัดการความปลอดภัยให้มีความเหมาะสม ซึ่งไม่ใช่เพียงโรงเรียน อย่างเดียวเท่านั้นที่มีหน้าที่ดูแลนักเรียนให้ปลอดภัย แต่รวมถึงครอบครัวของนักเรียน และชุมชน ก็ต้องเข้ามามี ส่วนร่วมในการดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัด การศึกษา ย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการสถานศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและ

ชุมชน ชุมชนเกิดความรักและหวงแหนสถานศึกษา ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้การดำเนินงานด้านความปลอดภัยในสถานศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานด้านการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยที่มีผลต่อการจัดการความปลอดภัย

การทบทวนวรรณกรรมและแนวคิดของการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษา และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงเรียน แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และแนวคิดเกี่ยวกับมาตรการความปลอดภัยในโรงเรียน ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับความปลอดภัยในโรงเรียน จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดของนักวิชาการพบว่า

ขุภาพรสุข สิริวรรณ (2550) ได้กำหนดกระบวนการจัดการสถานศึกษาปลอดภัย โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 พัฒนากลุ่มความปลอดภัยในสถานศึกษา

ขั้นที่ 2 มีเครื่องมือค้นหาปัญหาและเหตุการณ์บาดเจ็บของนักเรียน

ขั้นที่ 3 มุ่งสร้างความปลอดภัย 6 ด้าน การสร้างความปลอดภัยในสถานศึกษา ที่จะครอบคลุมการลดอุบัติเหตุและความรุนแรง ต้องมี 6 ด้าน คือ ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพสถานศึกษา ด้านระบบคุ้มครองเด็ก ด้านการเดินทางไปกลับสถานศึกษา ด้านความปลอดภัยกิจกรรมการเรียน ด้านหลักสูตรความปลอดภัย และด้านแผนฉุกเฉินในสถานศึกษา

ขั้นที่ 4 มีนโยบายและแผนกิจกรรมความปลอดภัยสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2564) ได้กำหนดขอบข่ายความปลอดภัยของสถานศึกษา 4 กลุ่มภัย ดังนี้ ภัยที่เกิดจากการใช้ความรุนแรงของมนุษย์ (Violence) ภัยที่เกิดจากอุบัติเหตุ (Accident) ภัยที่เกิดจากการถูกละเมิดสิทธิ์ (Right) และภัยที่เกิดจากผลกระทบทางสุขภาวะทางกายและจิตใจ (Unhealthiness) และได้กำหนดมาตรการความปลอดภัยของสถานศึกษามุ่งเน้นให้เกิดความปลอดภัยต่อนักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา อย่างยั่งยืน โดยเน้นมาตรการที่เข้มงวดในมาตรการ 3 ป ประกอบด้วย

1. การป้องกัน หมายถึง การดำเนินการเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา อุปสรรค หรือความไม่ปลอดภัยต่อ นักเรียน ครู และ บุคลากรทางการศึกษา โดยการสร้างมาตรการป้องกันจากปัจจัยเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นทั้งในและนอกสถานศึกษา

2. การปลูกฝัง หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจ จิตสำนึก และ เจตคติที่ดี และการสร้างเสริมประสบการณ์เพื่อให้เกิดทักษะในการป้องกันภัยให้แก่ นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา

3. การปราบปราม หมายถึง การดำเนินการจัดการแก้ไขปัญหา การช่วยเหลือ เยียวยา พิ้นฟู และดำเนินการ ตามขั้นตอนของกฎหมาย

กฤษฎา ศรีสุชาติ (2559) ได้ศึกษาพบว่า การสร้างความปลอดภัยในโรงเรียนที่จะครอบคลุมการลดอุบัติเหตุและความรุนแรง ต้องมี 6 ด้าน ดังนี้ ด้านสิ่งแวดล้อมกายภาพโรงเรียนด้านระบบคุ้มครองเด็ก ด้านการเดินทางไปกลับโรงเรียน ด้านความปลอดภัยกิจกรรมการเรียน ด้านหลักสูตรความปลอดภัย และด้านแผนฉุกเฉินในโรงเรียน

2. การมีส่วนร่วมจัดการด้านความปลอดภัยในโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากการวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดของนักวิชาการ พบว่า

สมบัติ นามบุรี (2562) ได้อธิบายขั้นตอนของการมีส่วนร่วมดังนี้

ขั้นที่ 1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ในกระบวนการของการ ตัดสินใจนั้น ประการแรกสุดที่ต้องกระทำ คือ การกำหนดความต้องการและการจัดลำดับความสำคัญ ต่อจากนั้นก็เลือกนโยบายและประชาชนที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจนี้เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ต้องดำเนินการไปเรื่อย ๆ ตั้งแต่การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และ การตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

ขั้นที่ 2 การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (Implementation) ในส่วนที่เป็น องค์ประกอบของการดำเนินงานโครงการนั้นได้มาจากคำถามว่าใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์ได้อย่างไรได้ เช่น การช่วยเหลือด้านทรัพยากร การบริหารงานและการ ประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

ขั้นที่ 3 การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefits) ในส่วนที่เกี่ยวกับ ผลประโยชน์นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพแล้ว ยังจะต้องพิจารณาถึงการกระจายผลประโยชน์

ภายในกลุ่มด้วย ผลประโยชน์ของโครงการนี้ รวมทั้งผลที่เป็นประโยชน์ทางบวกและผลที่เกิดขึ้นในทางลบ ที่เป็นผลเสียของโครงการ ซึ่งจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลและสังคมด้วย

ขั้นที่ 4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) การมีส่วนร่วมในการประเมิน ผลนั้นสิ่งสำคัญจะต้องสังเกต คือ ความเห็น (Views) ความชอบ (Preferences) และความคาดหวัง (Expectation) ซึ่งมีอิทธิพลสามารถแปรเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มต่าง ๆ ได้

อภิญา กังสนารักษ์ (2544) ได้นำเสนอขั้นตอนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ชุมชนต้องมีส่วนร่วมใน 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการริเริ่มโครงการ ร่วมค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหาภายในชุมชน ร่วมตัดสินใจกำหนดความต้องการและร่วมลำดับความสำคัญของความต้องการ
2. การมีส่วนร่วมในขั้นการวางแผน กำหนดวัตถุประสงค์ วิธีการแนวทางการดำเนินงาน รวมถึงทรัพยากรและแหล่งวิทยากรที่จะใช้ในโครงการ
3. การมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินโครงการ ทำประโยชน์ให้แก่โครงการ โดยร่วมช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์ วัสดุอุปกรณ์ และแรงงาน
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผลโครงการ เพื่อให้รู้ว่าผลจากการดำเนินงานบรรลุ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่ โดยสามารถกำหนดการประเมินผลเป็นระยะต่อเนื่องหรือประเมินผล รวมทั้งโครงการในคราวเดียวกันได้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประชากรได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ โรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยทำการคัดเลือกโรงเรียนประถมศึกษาแห่งหนึ่งในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาแบบเจาะจง เนื่องจากเป็นโรงเรียนที่ได้มีการดำเนินงานด้านความปลอดภัย โดยนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ทำการศึกษาในด้านที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษาเป็นสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ แบบสังเกต การจัดการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา เก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม ได้แก่ สังเกตการจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ พฤติกรรมความปลอดภัยของครูและนักเรียน การจัดการเรียนการสอน ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหาร ครู นักเรียน และคณะกรรมการสถานศึกษา

ผลการวิจัย

โรงเรียนแห่งนี้เป็นโรงเรียนประถมศึกษาขนาดกลางในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาขั้นพื้นฐาน ตั้งอยู่ในเขตอำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ปัจจุบันเปิดทำการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีเขตพื้นที่ให้บริการจำนวน 5 หมู่บ้าน โรงเรียนตั้งอยู่ในพื้นที่ราชพัสดุมีขนาดพื้นที่ ประมาณ 4 ไร่ 2 งาน (7,200 ตารางเมตร) ประกอบด้วย ครู 10 คน ผู้บริหาร 1 คน ครูอัตราจ้าง 5 คน ครูธุรการ 1 คน ครูพี่เลี้ยงเด็กพิการ 1 คน พนักงานบริการอัตราจ้าง 1 คน และนักเรียน 292 คน สภาพชุมชนรอบบริเวณ โรงเรียนเป็นชุมชนชนบทกลาง บริเวณรอบพื้นที่โรงเรียนเป็นหมู่บ้านและสถานที่ราชการ เช่น สถานีตำรวจน้ำ ห้องสมุดประชาชน ที่ว่าการอำเภอบางไทร เทศบาลตำบลบางไทร ที่ทำการไปรษณีย์ เป็นต้น สภาพทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนอยู่ในระดับดี อาชีพหลักของชุมชนคือ รับจ้างทั่วไป และเกษตรกรรม ผู้ปกครองส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา อาชีพหลัก คือ ลูกจ้างโรงงาน ส่วนใหญ่นับถือ ศาสนาพุทธ ชุมชนมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบสังคมชนบท

จากการศึกษาการจัดการความปลอดภัยของโรงเรียนปรากฏผลดังต่อไปนี้

1. การบริหารจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา ประกอบด้วย

1.1. ผู้บริหารกำหนดนโยบายและจัดทำแผนความปลอดภัยของสถานศึกษา โดยมีการแต่งตั้ง คณะกรรมการความปลอดภัยสถานศึกษา ประกอบไปด้วย ผู้บริหาร 1 คน ครูจำนวน 3 คน และสถานักเรียน คณะกรรมการความปลอดภัย มีหน้าที่กำหนดนโยบายความปลอดภัยของสถานศึกษา กำหนดระยะเวลาการ ดำเนินงานและผู้รับผิดชอบงาน เสนอแผนความปลอดภัยของสถานศึกษาต่อคณะกรรมการสถานศึกษา รวมทั้ง เผยแพร่ประชาสัมพันธ์นโยบาย และแผนความปลอดภัยสถานศึกษา

1.2. การประเมินสภาพความเสี่ยงด้านความปลอดภัยและจัดลำดับความเสี่ยง โดยผู้บริหารและ คณะกรรมการความปลอดภัยจะทำการเดินสำรวจตรวจตราความเสี่ยงในโรงเรียนเป็นประจำทุกวัน และได้ มอบหมายให้ครูประจำ และหัวหน้านักเรียนมีการตรวจตรา และสำรวจจุดเสี่ยงต่าง ๆ บริเวณชั้นเรียนของตนเอง หากพบการเกิดอุบัติเหตุให้ทำการบันทึกลักษณะการเกิดสาเหตุ และสถานที่ และนำเข้าที่ ประชุมเพื่อร่วมกัน พิจารณาและวิเคราะห์สาเหตุเพื่อหาแนวทางป้องกันแก้ไข

1.3. การวางแผนการดำเนินงาน โดยผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษา และสถานักเรียน ร่วมกันดำเนินการ จัดทำแผนพัฒนา แผนการปฏิบัติประจำปี โครงการและกิจกรรม เพื่อดำเนินการปรับปรุง ข้อบกพร่อง ปรับปรุงจุดเสี่ยงต่าง ๆ โดยให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผน และมีส่วนร่วม

ปฏิบัติงาน ได้แก่ การให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ การดูแลรักษาความปลอดภัยของสถานศึกษา ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านความปลอดภัยในรูปแบบวิทยากร บุคคลภายนอก มีการวางแผนการทำงานร่วมกับชุมชน โดยการจัดโครงการร่วมกันระหว่างโรงเรียนกับชุมชน รวมทั้งให้ชุมชนส่งเจ้าหน้าที่มาดูแลความปลอดภัย เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เจ้าหน้าที่สายตรวจ มีการประชุมร่วมกันระหว่างคณะกรรมการความปลอดภัย คณะกรรมการสถานศึกษา สภานักเรียน ผู้ปกครองและชุมชนที่เกี่ยวข้อง เพื่อวิเคราะห์ปัญหา โดยนำผลที่ได้จากสำรวจ สังเกต บันทึกการเกิดอุบัติเหตุมาประกอบการวิเคราะห์ และกำหนดแนวทางป้องกันแก้ไข

1.4. การดำเนินการตามขอข่วยความปลอดภัย เป็นการดำเนินงานตามโครงการ และกิจกรรมที่วางไว้ จัดกิจกรรมเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ รวมถึงการสร้างจิตสำนึกและเจตคติที่ดีให้แก่ นักเรียน ครู และบุคลากรทางการศึกษา เช่น กิจกรรม กิจกรรมต่อต้านยาเสพติด กิจกรรมพัฒนาทักษะชีวิตอย่างรอบด้าน กิจกรรมปลูกฝังความปลอดภัยด้านการเดินทางเท้าบนถนน กิจกรรม โดยการเชิญผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการความปลอดภัยที่โรงเรียนมีเครือข่ายมาให้ความรู้ มีการสอดแทรกเนื้อหาความรู้ด้านความปลอดภัยในบทเรียน การปรับปรุงสภาพแวดล้อมในโรงเรียน การแก้ไขจุดเสี่ยง และพฤติกรรมเสี่ยงของนักเรียน และร่วมกับชุมชนปรับปรุงสภาพแวดล้อมรอบ ๆ บริเวณโรงเรียนให้มีความปลอดภัยมากขึ้น ขอการสนับสนุนทรัพยากรการทำงานจากหน่วยงานภายนอกและจากชุมชน เพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ เช่น การปรับปรุงสภาพพื้นที่สนามกีฬา สนามเด็กเล่น

1.5. การกำกับ ติดตาม และประเมินผล ทำโดยคณะกรรมการความปลอดภัย คณะกรรมการสถานศึกษา และชุมชน มีบทบาทในการประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน มีส่วนร่วมในการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบและประเมินผลสำเร็จของโครงการต่าง ๆ ของโรงเรียน รวมทั้งให้ข้อคิดเห็น และข้อเสนอแนะเพื่อใช้พัฒนาและปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่เป็นข้อจำกัด และทำให้เป็นอุปสรรคในการจัดการด้านความปลอดภัยของโรงเรียนคือ 1) บุคลากรของโรงเรียนมีจำนวนน้อย และมีหน้าที่หลักที่ต้องปฏิบัติ การที่ทางโรงเรียนตั้งคณะกรรมการความปลอดภัยขึ้น จึงเป็นการเพิ่มภาระงานนอกเหนือจากงานประจำที่ได้ทำอยู่ อีกทั้งบุคลากรยังขาดองค์ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในเรื่องของความปลอดภัย 2) งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีจำกัด เนื่องจากเป็นโรงเรียนขนาดกลางมีจำนวนเด็กนักเรียนไม่มาก จึงทำให้การดำเนินงานแก้ไขปรับปรุงจุดเสี่ยงค่อนข้างล่าช้า เนื่องจากขาดงบประมาณในการดำเนินงาน 3) สภาพแวดล้อมของโรงเรียน อุปกรณ์เครื่องเล่นของโรงเรียน ค่อนข้างเก่าและทรุดโทรม อีกทั้งเด็กอยู่ในวัยซุกซน

และขาดความระมัดระวัง จึงมักเป็นจุดที่เกิดอุบัติเหตุบ่อยที่สุด และเนื่องจากโรงเรียนมีสถานที่ตั้งอยู่ติดริมแม่น้ำน้อย แม้ว่าโรงเรียนจะมีรั้วและมีประตูปิดมิดชิด แต่บางครั้งหากครูพลั้งเผลอเด็กนักเรียนไปวิ่งเล่นริมน้ำอาจทำให้เกิดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุได้

3. การมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาและดำเนินงานด้านความปลอดภัยในโรงเรียน ประกอบด้วยคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้นำชุมชน ประธานชมรมต่างๆ ผู้ปกครองหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ที่เข้ามามีส่วนในการสนับสนุน ทั้งในด้านบุคลากร วิชาการ และงบประมาณ ผู้บริหารได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ วางแผน และมีส่วนร่วมปฏิบัติงาน ได้แก่ การให้ผู้ปกครองนักเรียนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านอาคารสถานที่ การดูแลรักษาความปลอดภัยของโรงเรียน ร่วมจัดกิจกรรมการเรียนการสอนด้านความปลอดภัย มีการวางแผนการทำงานร่วมกับชุมชน จัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ มีการสื่อสารที่ชัดเจน สม่่าเสมอ โดยการประชุมคณะกรรมการสถานศึกษา ร่วมกับสถานักเรียน และชุมชน เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นจากผู้นำชุมชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ

อภิปรายผล

จากการศึกษาพบว่า โรงเรียนได้มีการจัดการความปลอดภัยโดยเริ่มจากผู้บริหารวางนโยบาย วางแผนการดำเนินงาน การดำเนินงานตามข้อบ่งชี้ที่ได้วางแผนไว้ มีการกำกับ ติดตาม และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และนำผลที่ได้มาใช้ปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น ต่อไป ซึ่งกระบวนการดังกล่าวที่โรงเรียนใช้ เป็นการนำวงจรคุณภาพ PDCA เข้ามาใช้ในการทำงาน โดยวงจรคุณภาพ PDCA เป็นขั้นตอน ในการทำงานให้งานเสร็จสมบูรณ์อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้และเป็นที่ยอมรับ ซึ่งประกอบไปด้วย การวางแผน (Plan) การนำแผนไปสู่การปฏิบัติ (Do) การตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน (Check) และ การแก้ไขปัญหาที่ทำให้งานไม่บรรลุตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (Act) แล้วผลักดันให้ เกิดการหมุนวงจร PDCA อย่างต่อเนื่อง ทำให้การบริหารงานบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้มีประสิทธิภาพ (พีรพงศ์ บุญฤกษ์, 2566) สอดคล้องกับงานวิจัยของ (พัชรา หงคำมี, 2566) ที่ศึกษาการพัฒนาแนวทางดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน โดยใช้วงจรคุณภาพเต็มมิ่ง (PDCA) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์ พบว่าผลการพัฒนาแนวทางการดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพเต็มมิ่ง (PDCA) มีความเหมาะสมและความเป็นไปได้จากการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในระดับมากที่สุด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา พบว่า มีด้านบุคลากร งบประมาณ และสภาพแวดล้อม ซึ่งปัญหาที่พบคือโรงเรียนมีบุคลากรน้อย มีภาระงานค่อนข้างมาก และงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่เพียงพอที่จะดำเนินงานให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ นอกจากนี้ด้านสภาพแวดล้อมและลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้แม่น้ำก็เป็นจุดเสี่ยงที่จะทำให้เกิดอุบัติเหตุ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (จารุวรรณ เหยิบไธสงค์, 2563) ที่ทำการศึกษา การจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนเอกชน จังหวัดปทุมธานี พบว่าปัจจัยที่เป็นข้อจำกัดในการดำเนินงานด้านความปลอดภัยของโรงเรียนประกอบด้วย ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์ และด้านการบริหาร

การมีส่วนร่วมของชุมชน โรงเรียนเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วม ในการวางแผนยุทธศาสตร์เพื่อพัฒนาโรงเรียน สร้างความเข้าใจที่ถูกต้องให้ชุมชน ตระหนักว่าไม่ใช่เพียงแค่โรงเรียนอย่างเดียวเท่านั้นที่มีหน้าที่ดูแลนักเรียนให้ปลอดภัย แต่รวมถึงครอบครัวของนักเรียน และชุมชน ก็ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียน ซึ่งผู้บริหารและคณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทสำคัญในการดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยการสื่อสารสร้างความตระหนักในปัญหาอย่างต่อเนื่อง การดึงศักยภาพของชุมชนที่มีอยู่อย่างหลากหลายออกมาใช้ประโยชน์ เน้นการทำงานเป็นทีม ทั้งนี้เพราะเมื่อผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ย่อมจะช่วยขับเคลื่อนให้การบริหารจัดการสถานศึกษาดำเนินไปตามความต้องการของผู้ปกครองและชุมชน ช่วยให้สถานศึกษาได้รับการยอมรับ สอดคล้องกับงานวิจัยของ (อดิสร ดีปานธรรม, 2562) ที่ทำการศึกษาการพัฒนาแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่าการมีส่วนร่วมในการจัดการความปลอดภัยของสถานศึกษา โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือชุมชนควรจะมีส่วนร่วมในการจัดการด้านความปลอดภัยในนักเรียน คนในชุมชนควรช่วยในเรื่องการเป็นหูเป็นตา สอดส่องดูแลในเรื่องต่าง ๆ จัดตั้งกลุ่มความปลอดภัยในชุมชนและในสถานศึกษา ช่วยกันสอนกันระวังความปลอดภัยให้กับเด็ก และช่วยกันระวังความปลอดภัยจากคนชุมชน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- 1.1. ผู้บริหารโรงเรียนนำนโยบายจากหน่วยงานต้นสังกัดเป็นแนวทางกำหนดนโยบายการจัดการความปลอดภัยในโรงเรียน
- 1.2. ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานภายนอกที่รับผิดชอบด้านความปลอดภัยให้มีส่วนร่วมช่วยเหลือสนับสนุน กิจกรรม ด้านความปลอดภัยของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

1.3. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ควรกำหนดเป็นนโยบายให้สถานศึกษาดำเนินการบริหารจัดการด้านความปลอดภัยที่เป็นระบบและเป็นรูปธรรม นำไปปฏิบัติได้จริง มีการตรวจสอบที่เป็นระบบ มีการตั้งคณะกรรมการติดตามตรวจสอบ และประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรมีการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการความปลอดภัย

2.2. ควรมีการศึกษาการมีส่วนร่วมจากชุมชน ผู้ปกครอง องค์กรเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนในการจัดการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการสถานศึกษา

2.3. ควรมีการศึกษารูปแบบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

กฤษฎา ศรีสุชาติ. (2559). การพัฒนาตัวบ่งชี้และคู่มือโรงเรียนปลอดภัยของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, บัณฑิตวิทยาลัย.

จารุวรรณ เหยิบไธสงค์. (2563). การจัดการความปลอดภัยในโรงเรียนอนุบาลเอกชน จังหวัดปทุมธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์, วิทยาลัยครุศาสตร์.

ชฎาพรสุข สิริวรรณ. (2550). คู่มือโรงเรียนปลอดภัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์รามารามาดิ.

พัชรา หงคำมี และสุวัฒน์ จุลสุวรรณ. (2566). การพัฒนาแนวทางดำเนินงานระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนโดยใช้วงจรคุณภาพเดมมิ่ง (PDCA) สำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอัยเย็ด, 12(1), 423-436.

พิรพงศ์ บุญฤกษ์ และนลิตา สอนวาร. (2566). Deming Cycle กับการสอบเข้ามหาวิทยาลัย. วารสารสหวิทยาการวิจัยและนวัตกรรมการศึกษา, 2(1), 29-38.

สมบัติ นามบุรี. (2562). ทฤษฎีการมีส่วนร่วมในงานรัฐประศาสนศาสตร์. วารสารวิจัยวิชาการ, 2(1), 183-197.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2567). คู่มือการดำเนินงานความปลอดภัยสถานศึกษา 2564. <https://aya1.go.th/files/202205101652166127.pdf>.

สุชีรา ใจหวัง และจันทร์ศรัณย์ ภูติอริวัฒน์. (2560). การศึกษาการจัดการความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 1. วารสารบริหารการศึกษา มศว, 15(28), 50-61.

- สุพัทธ์ เลยกกลาง. (2566). การบริหารด้านความปลอดภัยในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
มัธยมศึกษา นครราชสีมา. วารสารสหวิทยาการวิจัยและวิชาการ, 3(1), 465-474.
- อดิสร ดีปานธรรม, ปรีชา ดิลกวุฒิสิทธิ์ และกิตติวงศ์ สาสวด. (2562). การพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความ
ปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. วารสาร
บริหารการศึกษา มศว, 16(31), 66-75.
- อภิญา กังสนารักษ์. (2544). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมในองค์กรที่มีประสิทธิผลระดับคณะของ
สถาบันอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.